הגדה של פסח

כי תבואו אל
הארץ
וקצרתם את
קצירה
והבאתם את
עמר
ראשית קצירכם

הצבור שר

עמר תבואה חדשה
נאגד אגדים בר בר
נאלם אלומות אלומות
בבר

הגלי כן תרים
על הנשארים
ותלקט נפזרים
במלקט שבלים

שנת תבואה חדשה
מביאה ברכת האדמה
אסמינו מלאו בר
יקבנו תירוש יצהר

מצות העמר להקצר בליל
ששה עשר בנסן בין בחול
בין בשבת מצותו לבוא מן
הקמה מן הלח ומן המבחר
עמר זה מן השעורים

נעלה את זכר הגלויות על
ראש שמחתנו...

נזכר

בכאב ובחרון את נשמות
אחינו ואחיותינו הקדושים
והטהורים, את נשמות ילדי
ישראל הרבים, שנפלו בידי
מרצחים טמאים, נטולי צלם
אלהים במדינות העולם
נזכר את כלם שנשמדו
ונגדעו ונהרסו ונחרשו
ונשרפו ונחנקו ונקברו חיים
נזכר-לא נשכח...

על אלה אני בוכיה
עיני עיני ירדה מים
כי רחק ממני מנחם
משיב נפשי
היו בני שוממים
כי גבר אויב

שבת משוש לבנו
נהפך לאבל מחולנו
נפלה עטרת ראשנו
על זה היה דוה לבנו
על אלה חשכו עינינו

שפך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך
ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו.
כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו.
שפך עליהם זעמך
וחרון אפך ישיגם.
תרדוף באף
ותשמידם מתחת שמי יהוה

כתב זאת זכרון בספר...
כי מחה אמחה את זכר עמלק
מתחת השמים. והיה בהניח ה'
אלהיך לך מכל איביך מסביב
תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח

ל

כי הוליכני בחשך הערב
בין קברים ללא מצבות
באתי היום השתטח בדד
על קבר אבות

מאום לא אגיד, אין תשובה בלבבי
לרבך אחרון מראשותם
מעפר קברותם רק אחפון מלא כפי
ואשים על לבי כחותם

כֹּה אָמַר יהוה
קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע
נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים
רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ
מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ
כִּי אֵינֶנּוּ.
כֹּה אָמַר יהוה
מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי
וְעֵינַיִךְ מִדִּמְעָה
כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעוּלָתֵךְ נְאוּם יהוה
וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב
וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ נְאוּם יהוה
וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם

עַל הַר גָּבֹהַ עֲלִי לָךְ
מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ

מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלָיִם
הָרִימִי אַל תִּירָאִי
אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם

רוֹעֶה עֶדְרוֹ יִרְעֶה
בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ טְלָאִים
וּבְחֵיקוֹ יִשָּׂא
עָלוֹת יְנַהֵל

כִּי תַעֲבוֹר בַּמַּיִם
אִתְּךָ אָנִי
וּבַנְּהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּךָ
כִּי תֵלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ
לֹא תִכָּוֶה
וְלֶהָבָה לֹא תִבְעַר בָּךְ׃

וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם
כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה
וְנוֹשְׁבוּ הֶעָרִים
וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה

וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה
וְרָבוּ וּפָרוּ
וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקַדְמוֹתֵיכֶם

וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם
אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וִירֵשׁוּךָ
וְלֹא תוֹסִף עוֹד לְשַׁכְּלָם

ז

קראתי אל הדגן
והרביתי אותו
ולא אתן עליכם רעב:
והרביתי את פרי העץ
ותנובת השדה
למען אשר לא תקחו עוד
חרפת רעב בגוים:

ח

הארץ הנשמה תעבד
תחת אשר היתה שממה
והערים החרבות והנשמות
והנהרסות בצורות ישבו

ט

שוב יפרח אז גם עמי
ובארץ יקום דור
ברזל־כבליו יוסר מנו
עין בעין יראה אור

שומה עלינו עוד לחיות
ולאדיר גזענו בארץ הזאת.
לצמיח ישע מאיד ופדות ממכאוב
את מתינו לקבור ופזורינו לאסוף
התהי שומה עלינו לשכח הכל
בחלום בלהות, המות עם השכול,
ובתהלוכת הנצחון לפידנו לבעיר,
ותת קולנו החנוק מבכי בשיר.

הצבור שר

אלי, שלא יגמר לעולם
החול והים
רשרוש של המים
ברק השמים
תפלת האדם.

החדש
הזה
לכם
ראש
חדשים
חדש
האביב

הנה הסתיו עבר הגשם חלף
הלך לו. הנצנים נראו בארץ
עת הזמיר הגיע וקול התור
נשמע בארצנו. התאנה חנטה
פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח

הצבור שר

הגשם חלף הלך לו
עננים התפזרו ואינם
השדות מוריקים ומשגשגים

הגיע ליל פסח. כל העולם כלו אומר הלל
כי בלילה הזה אוצרות טללים נפתחים

משיב הרוח ומוריד הטל
לברכה ולא לקללה
לחיים ולא למות
לשבע ולא לרזון

הנה ימים באים

ונגש חורש בקוצר · ודורך ענבים במושך
הזרע · והטיפו ההרים עסיס · וכל הגבעות
תתמוגגנה · ושבתי את שבות עמי ישראל
ובנו ערים נשמות וישבו · ונטעו כרמים
ושתו את יינם · ועשו גנות ואכלו את פריהם
ונטעתים על אדמתם · ולא ינתשו עוד מעל
אדמתם ·

הולכים וזבים העבים טל אל ראשי אל לבי

הולכים העבים וקלים
שבילי רקיע של תכלת
חדשה ובהירה מתגלים

אותה התכלת הנקיה
תבוא בקרבי בריח
גן עדן ובטללי תחיה

אשא למרום את עיני
נפרצה מחיצת העבים
פנים אל פנים אדבר
עם השמים הנאוים

פרזו ורבו אורים בלבבי
זעזעו את נימיו־וחיו
ובכת אחת כל קרבי
שירה חדשה יהמיו

מה יפית האביב מה יפית העולם מה יפית בוקר אור

בשדה באחו
הציצים יפרחו
צהלת חיים סביב
מה יפית האביב
מה נעמת האביב

ים הגן שטוח
רך גלים ברוח
ומאירים פני האגם
מה יפית העולם
מה נעמית העולם

כל ענף כל עשב
יגמעו טל כסף
ישתו טל יפיצו מור
מה יפית בוקר אור
מה נעמת בוקר אור

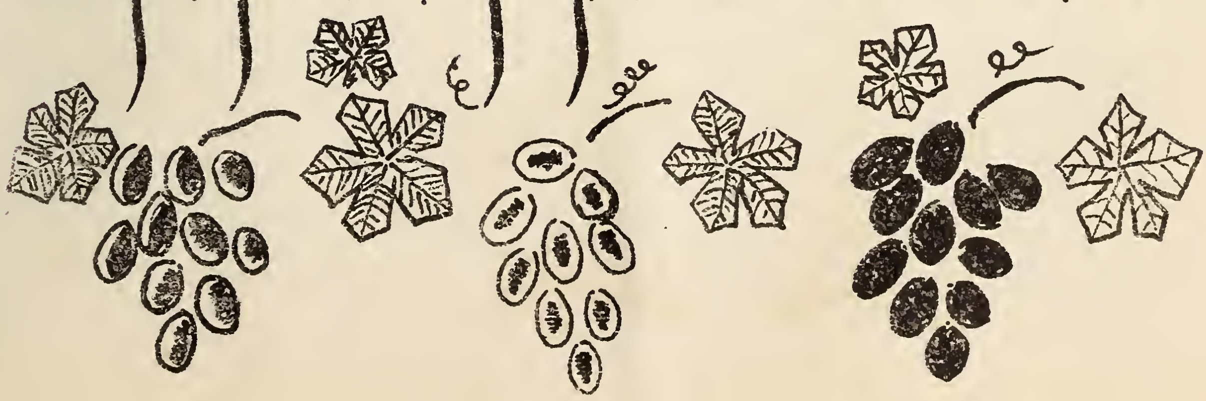
טל נוטף על ארץ ברוכה
ממגד שמים שבענו ברכה
בטל

טל צוה שנה טובה ומעטרת
פרי הארץ לגאון ולתפארת
בטל

טל שבע מלא אסמנו
גן רוה שימנו
בטל

טל יעסיס צוף ההרים
זמרה בנעים וקול נרים
בטל

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד
ותלכי בשדה ותלכי בו בהלך התם
ומחשוף כף רגלך ילטף בעלי האספסת
או ספיחי שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקת
על כתפיך, חזך צוארך וראשך רענן
ותלכי בשדה הרטב וירחב בך השקט
באור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשם ורגע
וראית את השמש בראי השלולית הזהב
ופשוטים הדברים ומתר בם לנגע
ומתר ומתר לאהב

את תלכי בשדה לבדך לא נצרבת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם
ובישר לבב שוב תהיי ענוה, ונכנעת
כאחד הדשאים כאחד האדם

דודי לי ואני לו
הרועה בשושנים
נצאה, לשדה
נשכימה לכרמים

ענה דודי, ואמר לי
קומי לך רעיתי
דומה דודי לצבי
או לעפר אילים

היום אתם יצאים

עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו
מבית עבדים ודרך כל מחילות השעבוד
והאונס והשמד והאינקויזיציה והפרעות
נושאת האומה בלבה את הגעגועים לחופש
ומביאה אותם לידי בטוי עממי, אשר לא
יפסח על כל נפש מישראל על כל נפש עניה
ומרודה! מאבות אל בנים, דרך כל הדורות
נמסר דבר יציאת מצרים כזכרון איתן;
אשר אינו מחויר ואינו דוהה:
בכל דור ודור חייב אדם לראות את
עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

הצבור שר

שתלתם נגונים בי אבי ואמי
נגונים, מזמורים שבוחים
גרעינים גרעינים נשאם לגבי
עתה הם עולים וצומחים
עתה הם שולחים פוארות בדמי
שרשיהם בעורקי שלובים
נגוניך אבי ושיריך אמי
בדפקי נעורים ושבים

הנה אאזין שיר ערשי הרחוק
הביע בי אם אלי בת
הנה לי תזהרנה בדמע ושחוק
איבה' וזמירות של שבת
כל הגה יתם כל צליל יאלם
בי קולכם הרחוק בי יהום
עיני אעצום והריני אתכם
מעל לחשבת התהום

הריני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים בשם כל ישראל.

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵכוּל. כָּל דִצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח הַשַׁתָּא הָכָא. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשַׁתָּא עַבְדֵי לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין.

עת ישבנו כלנו כל המשפחה הגדולה מסביב השולחנות הערוכים נצרף במחשבותינו את כל בני ביתנו ובנותיו הפזורים ערב זה במחנות צבא רחוקים, מעבר ים; בין פליטי עמנו העורגים למולדת ואת חברנו הכלוא על לא עוון ובלבם געגועים ואך מחשבה אחת: הסדר בבית...!

ובלבנו, חברים, אך מחשבה אחת: מי יתן ובעוד שנה נהיה מסבין כלנו יחד אתכם על שלחן ביתנו

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה
הלילה הזה כלו מצה

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות
הלילה הזה כלו מרור

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו
פעם אחת · הלילה הזה שתי פעמים:

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין
מסובין · הלילה הזה כלנו מסובין

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו
יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה· ואלו
לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו
ממצרים הרי אנו ו[redacted]נו ובני בנינו
משעבדים היינו לפרעה במצרים· ואפילו
כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו
יודעים את התורה מצוה עלינו לספר
ביציאת מצרים· וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משבח·

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא
אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו·
אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו
לכלותנו· והקדוש ברוך הוא מצילנו
מידם:

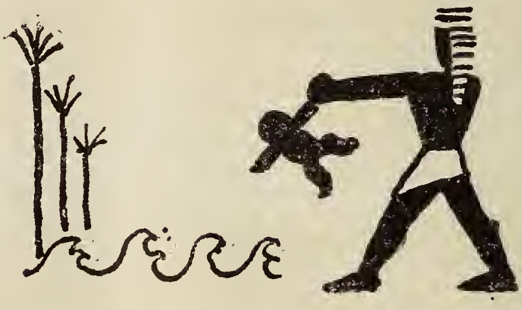
ויעקב ובניו
ירדו מצרים

וישימו שרי מסים
למען ענותו
בסבלותם

כל הבן הילוד
היאורה תשליכוהו

הצבור שר

וכאשר יענו אותו
כן ירבה וכן יפרוץ

ויגדל משה
ויצא אל אחיו

ויך את המצרי
ויטמנהו בחול

וירא והנה
הסנה בוער באש

ממעמקי דורות עולה ההד המצוה עלינו
צאו מבית העבדים!

מעבדות לחרות
מיגון לשמחה
ומאבל ליום טוב
ומאפלה לאור גדול
ומשעבוד לגאולה

בצאת ישראל ממצרים · בית יעקב
מעם לעז · היתה יהודה לקדשו ישראל ממש-
לותיו · הים ראה וינס הירדן יסב לאחור · ההרים
רקדו כאילים גבעות כבני צאן · מה לך הים
כי תנוס הירדן תסב לאחור · ההרים תרקדו
כאילים גבעות כבני צאן · מלפני אדון חולי
ארץ מלפני אלוה יעקב · ההופכי הצור
אגם מים חלמיש למעינו מים ·

ארבעה כתין נעשו על הים:
אחת אומרת לפול אל הים
ואחת אומרת לשוב למצרים
ואחת אומרת לעשות מלחמה
כנגדם · ואחת אומרת נצוח
כנגדם

מתוך שהיו עומדים ונוטלים עצה
אלו ואלו קפץ נחשון בן עמינדב וירד
לים תחילה. לפיכך זכה יהודה לעשות
ממשלה בישראל.

קומו תועי מדבר· צאו מתוך השממה
עוד הדרך רב עוד רבה המלחמה
רב לכם לנוע לנוד בערבה
ולפניכם פרושה דרך גדולה רחבה
קומו איפא נדים! עזבו את השממה!
אך אל יעל קולכם, דרכו עז בדממה!
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה!

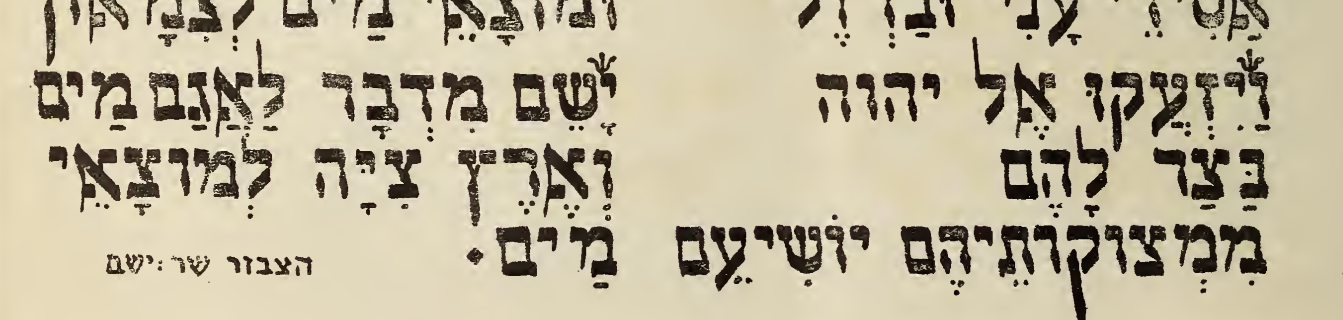
האזינו!
הסערה
גם־היא
קוראת
לנו:
ההינו!
הננו ועלינו!

היו כל מעשינו מכוונים לקריעת הים ולקבלת שבים

מֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם
מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב
מִצָּפוֹן וּמִיָּם
תָּעוּ בַמִּדְבָּר
בִּישִׁימוֹן דָּרֶךְ
עִיר מוֹשָׁב לֹא מָצָאוּ
רְעֵבִים גַּם צְמֵאִים
נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטָּף
יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת
אֲסִירֵי עֳנִי וּבַרְזֶל
וַיִּזְעֲקוּ אֶל יהוה
בַּצַּר לָהֶם
מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם

יוֹצִיאֵם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת
וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יְנַתֵּק:
כִּי שִׁבַּר דַּלְתוֹת נְחֹשֶׁת
וּבְרִיחֵי בַרְזֶל גִּדֵּעַ ·
יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת
עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים
הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יהוה
וְנִפְלְאוֹתָיו בִּמְצוּלָה ·
יָשֵׂם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר
וּמֹצָאֵי מַיִם לְצִמָּאוֹן
יָשֵׂם מִדְבָּר לַאֲגַם מַיִם
וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצָאֵי
מָיִם ·

הצבור שר: ישם

ב גולה היה אדם מישראל מכוון פניו
כלפי ציון ־ בציון חייב אדם מישראל
לכוון פניו לסבת ישראל הנופלת, הנו־
פלת בכל הדרכים ובכל מקום.

מי בימינו אלה הנושא הטבעי של
מלחמת ישראל על קיומו והיכן מקו־
מו? על פני הימים נטושים נושאי
הדגל של צרת יהודים... הפליט היהודי
יוצא בראש המערכה, וכלנו חייבים
לצאת בצבאותיו. אין אנו אדוני ההס־
טוריה ושביליה נעלמים מאתנו ואפ־
שר להקשות מדוע לא בחרה ההסטו־
ריה למלאוי שליחותה יהודים נשואי
פנים ופרנסים חשובים ואזרחים בני
חורין, ובחרה דוקא בפליטת בית ישר־
אל באבק אדם הנשא על פני ימים. אך
לא בידינו לשנות. כך יצא מלפניה ואין
לנו אלא להשמע לה ולצאת בעקבות
בחירה ־ הפליט.

אנחנו המוצלים אחראים לשארית
ישראל· אין כתפים אחרות להטיל
עליהן· אין גב להתחבא מאחוריו·

ויספה פליטת בית יהודה הנשארים
שרש למטה ועשה פרי
למעלה·

כי כימי העץ ימי עמי

בדם לבנו
באור אמונתנו
ובתקותנו האחרונה
נפרוץ כל חומה
נפרוץ ונעלה

אתה הצבת כל גבולות ארץ
קיץ וחורף אתה יצרתם·
זכר־זאת אויב חרף יהוה
ועם נבל נאצו שמך
אל תתן לחית נפש תורך·

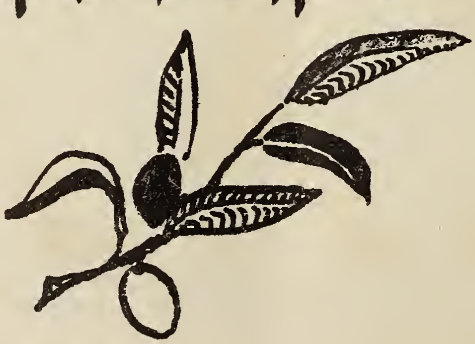
לך היום
אל ארץ
חדשה
אתה עובר

אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים עינות
ותהומות יוצאים בבקעה ובהר. ארץ
חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית
שמן ודבש.

דשנה ומבורכת היתה אדמת הגליל ופוריה
היתה מכל שאר חלקי הארץ. כלה עטופה
שדות עמק ירוקים שופעת מעינות מים
רבים וחוסה בצל יערות עבותים ודענ־
נים נמשכה אדמת הגליל, הרוחצת בח־
לב ודבש. מאחורי הלבנון עד לעבר
גדות הירדן הרחוק. בלילה עלו מן הנה־
רות עבי טל גדולים ובהנומה של כלה
עטפו השדות הברוכים והירוקים לֵרת
חיים בטרם יעל השמש בבקר.

ארץ הגליל היא ארץ צוהלת, רבת צל
טובעת כלה ביין, היא ארץ השירה
האמיתית

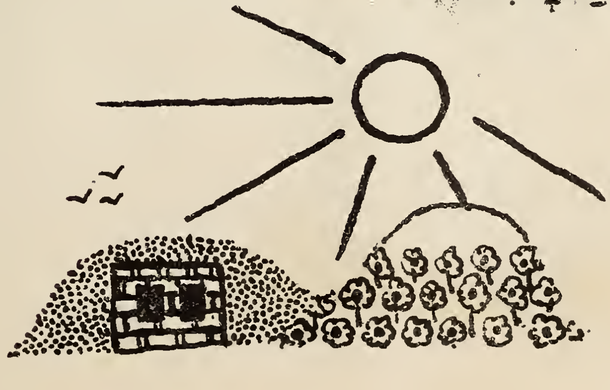

הֲרֵיךָ, גָּלִיל, כְּכָל הֶהָרִים.
צָהֹב וְיָרוֹק וּסְלָעִים וְכָרִים.
מִבֵּין צַלְעוֹתֶיךָ הַצֵּל הַקָּלִיל.
אוּלָם הֶהָרִים - עוֹד לֹא זֶה הַגָּלִיל

וְגַם שַׁדְמוֹתֶיךָ, כְּכָל הַשָּׂדוֹת.
בְּחֵיק אַדְמָתָם צְפוּנִים הַסּוֹדוֹת
שֶׁל לֶחֶם לָבָן, שֶׁל הַפְּרִי הָאָצִיל.
אוּלָם הַשָּׂדוֹת - עוֹד לֹא זֶה הַגָּלִיל

וְכֵן גַּם בָּנֶיךָ, כְּכָל אֲנָשִׁים.
יְמֵי הֶעָמָל, אֲרוּכִּים וְקָשִׁים,
חָרְתוּ חֲרִיצִים עֲמוּקִים עַל פָּנִים.
אוּלָם הַגָּלִיל - לֹא הוּא הַבָּנִים.

עַל פְּנֵי הֶהָרִים וּבְלֵב הַבָּנִים
קֶסֶם זִכָּרוֹן מֵאַלְפֵי הַשָּׁנִים.
הוּא הַבּוֹכֶה בְּצִלְלֵי הֶחָלִיל.
הוּא הַגָּלִיל.

הארץ היתה עשירת מים ותנובה האחוזות רחבות הידים היו מקפות כרמים וחורשות

פשוט היה העם היושב בגליל, בתמר ובברוש שבשדהו הוא חירק על חרישו ועל קצירו...

היו רודפי שלום, כי ברובם עבדו את אדמתם, ומשאת נפשם כל הימים היתה ברכת השדה לבד

הצבור שר

קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה

רם הודע כי לך היום אף לך הלילה

שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה

תאיר כאור יום חושכת לילה

חסל סדור פסח כהלכתו

ככל משפטו וחקתו

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

כאשר זכינו לסדר אותו

כן נזכה לעשותו

יד אל יד אחים נגשיטה
למרומי האור נביטה
מה יפה שעת רעות
כל הבלי עפר שמטנו
ברית אחים לעד כרתנו
ברית היפי הדעות
ברית היפי החרות

משק כפר גלעדי תל חי שנת תש״ו